

Köszöntő

Az Olvasó köszöntése!

Az állami felsőoktatás-politikáról szóló tematikus lapszámunk aktualitása Magyarországon nem szorul indokolásra. Az egyetemek és az állam kapcsolatában komoly változások zajlanak, régi és új paradigmák küzdenek egymással. Számos fórumon folyik diskurzus a hazai egyetemek átalakításáról és az európai egyetemek jövőjéről egyaránt. 2021/22-ben az európai egyetemek számára az új EU-finanszírozási ciklus pályázatai jelentenek izgalmat, miközben az Európai Egyetemek Szövetsége (*European University Association*, EUA) megalapításának 20. évfordulóját ünnepli, számos magyar egyetem részvételével. A nemzetközi felsőoktatási világ közös nevezőjét egyre határozottabban a ranglisták és a tudományometriai verseny jelentik, összességében a láthatóság és a globális kommunikáció témája. Aktuálisan a Covid-19-járvánnyal szembeni tudományos eredmények, a digitális oktatás és a társadalmi felelősségvállalás kérdései erősödtek fel. Minden felsőoktatási szakpolitika közös dilemmája azonban változatlanul az egyetemek autonómiája és a kormányzati-gazdasági szektor felsőoktatási kollaborációja közötti érzékeny határvonalak beállítása maradt. Minden országban keresik az optimális modellt, amely arról is szól, hogy egy közel 800 éves intézményszervezési elv, tudniillik az egyetemi önállóság milyen feltételekkel tud működni a 21. század hatékonysági kényszereinek világában. Kérdés például, hogy mennyire tűri meg a „nemzeti sajátosságok” érvényesítését egy ilyen kulturális kérdés megoldása? Vannak-e világosan definiált közös elvei és fogalmai az egyetemi autonómiának Európában? Utóbbi kérdésben a *European University Association* 2017-ig sorozatban készítette úgynevezett *Autonomy Survey* összehasonlító tanulmányait, amelyek négy területre vetítik a méréseket (szervezeti, pénzügyi, személyzeti, oktatási-kutatási), azonban sokszor bizonytalan fogalmi kategóriákra épülnek. Nem csodálkozhatunk, ha a legutóbbi értékelésben Magyarország 28 országból a szervezeti autonómia területén 23., a pénzügyi autonómia 28., a személyzeti autonómia 22. és az oktatási (*academic*) autonómia terén a 16. rangsorhelyet szerezte meg. A csalóka helyezés dacára azt látjuk, hogy például a szervezeti és működési szabályozásban (*decide on academic structure*) a magyar egyetemek a legmagasabb szintű autonómiaként voltak értékelve, a „költségvetés elfogadása” mint hatáskör pedig meg sem jelent a szempontok között. A szervezeti autonómiában a mérés szerint a magyar szabályozásnál komolyabb korlátokat állított többek között a francia, az olasz, a luxemburgi, a szlovén és az ír szabályozás.

Lapszámunk szerzői a felsőoktatás prominens tagjai. A *Csedő Zoltán – Pörzse Gábor – Zavarkó Máté* kutatócsapat hálózatelméleti alapokra építve vizsgálja, hogy az innovációs ökoszisztéma meghatározó hálózati csomópontjaiként milyen szerepük van a felsőoktatási intézményeknek az innovációs tudáshálózatok fejlesztésében. Esettanulmányuk szerint a szakpolitikának ösztönöznie kell a kulcscsomóponton áthaladó, illetve kiteljesedő tudás „áramoltatását” egy olyan innovációs hálózatban, amely a társadalom számára is hasznot

Köszöntő

jelent. *Sándorné Dr. Kriszt Éva* professor, korábbi rektor, a Magyar Rektori Konferencia korábbi társelnöke a gazdaságtudományi képzések jövőjéről szóló gondolatait és tapasztalatait osztja meg velünk. *Berde Éva és Kutasi Gábor* intézetigazgató az egyetemek úgynevezett tömeges nyílt online kurzusainak lehetőségeit és kihívásait vizsgálják a hazai tapasztalatok alapján. Az MOOC piacának elmúlt évtizedes mennyiségi ugrása mellett a szolgáltatás szerkezetében olyan változásokat látnak, amelyek már a hazai intézményeknek is lehetőséget, de üzleti veszélyeket is jelentenek. *Gloviczki Zoltán* rektor, korábbi köznevelési helyettes államtitkár az egyházi felsőoktatás elmúlt két évtizedéről ad áttekintést. A keresztény, illetve katolikus egyház fenntartói szerepét vizsgálva a tanulmány rámutat, hogy ezek viszonylag pontosan, tehát organikus módon reprezentálják a hazai vallásosság szociológiai viszonyait, bizonyos területeken azonban jelentős általános hozzáadott értéket nyújtanak a felsőoktatásban.

Kováts Gergely igazgató az egyetemekkel szembeni társadalmi elvárások sokrétű és ellentmondásos szerkezetét vizsgálja. A tanulmányban kísérletet tesz arra, hogy rendszerezze az egyetem társadalmi szerepeit, és ebből vezessen le olyan új kihívásokat, mint a tudásmonopólium elvesztése, a nemzetállamok gyengülése, a tudás relativizálódása. A javasolt keretrendszer két szempont mentén fogalmazza meg az egyetem társadalmi szerepeit: egyrészt a termelés jellege (termék/folyamat), másrészt a társadalmi, gazdasági és politikai berendezkedéshez fűződő viszony alapján (konszenzus/disszenzus). Ebből kiindulva négy társadalmiszerep-modellt mutat be: a termelőszövetkezetet, a katalizátort, a világitótornyot és a görbe tükröt, valamint e nézetek integrálhatóságát. *Torma András* professor, korábbi rektor egyike volt azon vezetőknek, akik a magyar állami felsőoktatásba bevezetett kancellári irányításban terepszintű rektori tapasztalatokkal rendelkeznek. Tanulmánya áttekinti az egyetemirányításban a kancellári rendszer bevezetésével együtt járó főbb vitapontokat, bölcsen bemutatja ezek elkerülhetőségének jogszabályi és szakpolitikai vonatkozásait. A tanulmány nagyon értékes tapasztalatokkal szolgál minden olyan szakpolitika számára, amely az egyetemek átszervezésére tesz kísérletet. *Szendrő Péter* professor emeritus, rektor és a magyar felsőoktatási tehetséggondozás (OTDK) kiemelkedő alakja a felsőoktatásban eltöltött több mint fél évszázados tapasztalatát sűríti *Az egyetemek jelene és jövőképe* című személyes hangvételű írásába, amely minden szakpolitikus, egyetemvezető és egyetemi polgár számára megszívlelendő. Zárótanulmányunkat *Fodor Márk Jozsipovics*, egyetemi hallgató és diákvezér közli, amelyben a hazai alapítványi egyetemi modellváltás tapasztalatait hallgatói szemszögből mutatja be.

Bízunk abban, hogy közleményeink felkeltették érdeklődését, és következő lapszámainkban Önt is szerzőink között köszönhetjük!

Üdvözlettel
Kis Norbert, főszerkesztő, egyetemi tanár